

17.9.2019

Oikeusministeriö

Ihmisoikeusliiton lausunto ylimpien laillisuusvalvojen työnjakoa koskevasta työryhmämietinnöstä

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ylimpien laillisuusvalvojen työnjakoa koskevasta työryhmämietinnöstä. Ihmisoikeusliitto ei ota tässä lausunnossa yksityiskohtaisesti kantaa laillisuusvalvojen työnjakoon. Käsittelemme lausunnossamme yleisempiä periaatteellisia näkökohtia liittyen oikeussuojan saavutettavuuteen.

Ylimpien laillisuusvalvojen harjoittamaan laillisuusvalvontaan kuuluu olennaisena osana valvoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Yksityishenkilöiden mahdollisuus kääntyä ylimpien laillisuusvalvojen puoleen viranomaisten toiminnassa epäiltyjen oikeudenloukkauksen kohdalla on keskeinen elementti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ja oikeuslähtöisen viranomaistoiminnan varmistamiseksi ja siten tältäkin osin olennainen osa oikeuksiin pääsyä. Moni asia vaikuttaa oikeussuojan yhdenvertaiseen toteutumiseen. Ihmisoikeusliitto on huolissaan erityisesti syrjinnälle alttiiden ryhmien pääsystä oikeuksiinsa.

Aliraportointi

Koetun oikeudenloukkauksen uhri jättää selvitysten mukaan usein asiansa viemättä eteenpäin. Aliraportointiongelma koskee erityisesti paljon syrjintää kokevia ryhmiä, kuten johonkin etniseen vähemmistöön kuuluvia henkilöitä, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ja vammaisia henkilöitä. Aliraportointiin voivat olla syynä esimerkiksi yleinen epäluottamus viranomaisiin, epäselvyys tai tietämättömyys tarkoituksenmukaisesta kanavasta viedä asiaa eteenpäin, voimavarojen puute tai pelko vastatoimista tai identiteetin paljastumisesta. Tämä tarkoittaa, että valvovalle viranomaiselle päätyvät yhteydenotot ovat jo alunperin valikoituneita.

Aliraportointi mekanismina koskee kaikkia perus- ja ihmisoikeuksien valvontaviranomaisia sekä poliisia ja oikeuslaitosta. Se ei siis ole vain ylimpien laillisuusvalvojen ongelma. On kuitenkin syytä pohtia, voisivatko ylimmät laillisuusvalvojat lievittää aliraportointiongelmaa aktiivisilla toimilla vielä nykyistä tehokkaammin ja siten parantaa oikeussuojan yhdenvertaista toteutumista.

Toimivalta

Ihmisoikeusliitto pitää hyvänä mietinnössä esitettyä peruseriaatetta, että ylimpien laillisuusvalvojen työnjako säilyisi uudistuksen jälkeenkin ohjeellisena, ja lähtökohtaisesti molemmilla säilyisi laajat valtuudet. Ylimpien laillisuusvalvojen käytössä on monenlaisia keinoja puuttua toteamiinsa oikeudenloukkauksiin. Käytännössä yleisimmät keinot ovat huomautuksen ja ”tietoon tuomisen” kaltaisia ei-velvoittavia toimia. Ihmisoikeusliitto pitää tärkeänä kaikkien viranomaisten perus- ja ihmisoikeustuntemuksen vahvistamista, joka osaltaan tukisi myös ylimpien laillisuusvalvojen kannanottojen mukaisten linjausten toimeenpanoa viranomaisissa.

Laillisuusvalvojen toimintaa kehitettäessä on varmistettava, että painopisteistä huolimatta valvontatoiminnassa ei ole sellaisia aukkoja, jotka johtavat joidenkin oikeuksien tai joidenkin ihmisryhmien jäämiseen liian vähälle huomiolle laillisuusvalvojen toiminnan kokonaisuudessa. Ihmisoikeusliitto pitää erityisen tärkeänä taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien valvonnan vahvistamista.

Resurssit

Laillisuusvalvojen tulevien kanteluiden käsittelyajat ovat nykyisellään pitkäkököjä. Tämä koskee ylimpien laillisuusvalvojen lisäksi myös erityisvaltuutettuja. Viivytyksettömän oikeuksiin pääsyn turvaamiseksi laillisuusvalvojen resurseja on tarpeen lisätä.

